

A HEGY SZEME

Regula Oculorum. Fotográfiai bencés szerzetesek hagyatékából, Pannonhalmi Bencés Főapátság (a kiállítás 2006. november 11-ig látogatható)

A Pannonhalmi Főapátság gyűjteményeiben a Benedictina, amely az elhunyt rendtagok hagyatékát tárolja, nemcsak szokványos iratokat őriz: majdnem százezer azon felvételek száma, amelyek bencés szerzetesek hagyatékából kerültek az apátság gyűjteményébe. Vannak köztük elismert s a maguk idejében számontartott fotográfusok, mint Palatin Gergely (1851–1927) vagy a kevésbé ismert, de szintén érzékeny fotográfus: Rados Tamás (1903–1967) vagy Vass Alberik (1911–1999). S mellettük számos ismerős vagy ismeretlen nevű szerzetes bukkan fel azokon a képeken, amelyeket a százezerből válogattak ki a bencés gyűjtemények munkatársai, s rendezett kiállítással Bán András és Bogdán Melinda a pannonhalmi kiállítóteremben.

A főapátság könyvtárában, amelyből hátsó lépcsőn le lehet jutni a terembe, két egyforma nagyságú szobor áll: Szent Istváné és I. Ferencé: e páros jelzi, hogy az első király, a kolostor alapítója, s a magyar történelemben nem túl jó hírű uralkodó azonos megbecsülésben részesült a 19. század első felében, egyetlen okból. I. Ferenc 1802-ben engedélyezte a rendnek, hogy újrakezdhesse működését Magyarországon, viszont kötelességükre tette a tíz középiskolában való oktatást. S lett bencés gimnázium Komáromban, Kőszegen, Győrben, Pápán, Sopronban s számos más helyen, sőt lett olasz gimnázium Szent Márton hegyén, s a legutolsó alapításként: 1945-ben középiskola Csepelen is. Pannonhalma, a győri iskolával együtt az egyházi iskolák 1948-as államosítása után is a bencés képzés központja maradhatott, s egyben egyfajta menedék a bencés lelkiség vagy az üldöztetésben megtört idő szerzetesek számára.

A visszafogottan és elegánsan megtervezett kiállítás (arculat: Pósa Viktor) azonban nem enged semmiféle mártírológiai kísértésnek. Nem az üldöztetésnek akar emléket állítani, nem tukmál misztikus élményeket a látogatóra, ugyanakkor nem is bizalmasodik: nem akar mindenáron „emberközelp” hozott portrékkal beférkőzni a néző kegyeibe. Persze látunk úszó, tarokkozó, nyiratkozó vagy éppen kedélyesen göcögő alanyokat; peckeseket és mereveket is; nagyurakat: Kelemen Krizosztomot, Serédi Jusztiniánt vagy a parasztasszonynak maradt nővér mellett, a zöldségeskert kapujában fél-szegezen álldogáló bencést: de az egész tárlatnak valóban a szemléltetés, a szemlélődésre való rábírás a vezérgondolata. Az apró és szándékkal nem felnagyított képekre való ráhajolás, az apátság fölött elfutó felhők éles kontúrjai, a fénypázmában álló ifjú szerzetes, a II. világháború végének életképei mind-mind tünődésre indítanak, nem ál-

lásfoglalásra. Nursiai Szent Benedek regulája írta elő a „szemmel olvasást”, hogy a könyvet forgatók ne hangosan igyekezzenek befogadni az előttük lévő szöveget, hanem csak a szemükkel. A sok tízezer képből válogatott tárlat is a szemmel olvasást, a látás tudományát, a látni-tudást kínálja. Tanulságos, vidám vagy éppen statikusságukban is megkapó képeket: szelíd örömet, csendes szemlélődést, a kolostor nagy napjait. Rádiót hallgató szerzetest, új úszómedencéjüket méregető, kobakos novíciusokat, cserkészeket, bakonybéli almaszüretet vagy csillogó pikkelyű halakat, a horgászszákmányt. Bencés költők: Czuczor Gergely, Békés Gellért, Nyulassy Antal, Rezek Román és mások műveiből választott idézetek mélyítik el az élményt, tolakodás nélkül, nem értelmezve a látottakat, csupán csak orientálva a nézőt. Újabb ablakokat nyitva, úgy, ahogy a képek is teszik. S ez a feszültség, az egymás mellé úsztatott jelentések, a képek és az időtlenné stilizált verssorok végül – ravaszul – eléri a hatást, eltűnik az elegáns kiállítótér, a múzeumi „shop” zsongása, a képek maradnak, egy ezeréves (külhonban: ezeröttszáz éves) hagyomány emlékei, és az emlékek őrei: szerzetesek, akik e hagyományban élnek, s akik – ezt egy idő után lehetetlen nem észrevenni – tudnak valami egészen bizonyosat, s ez a magabiztosság lengi be csaknem minden fényképüket. Kényelmetlen tudás ez, szembesít a külső élettel, ahol ilyes egyértelműségeknek nincs helyük: ott *egyfelőlők* vannak és *másrésztők*. Nincsenek végleges igenek és nemek, sem visszavonhatatlan elhatározások. S az, aki bizonyosságot hirdet, szerfelett gyanús: nyilván megszállott, korlátolt vagy szélhámos. De itt a példa: van bizonyosság.

Bizonyosság az útban, az igazságban, az életben.

Palatin Gergely: Pannonhalma Győrszentmárton felől